

Budsjettnemnda for jordbruket
16.04.2021
opprettet 23.04.2021

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2021
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHold	Side
1 INNLEDNING	4
1.1 Generelt	4
1.2 Hovedresultater	6
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	7
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	10
3.1 Bygd på driftsgranskingene	10
3.2 Tilskuddsberegning	10
3.3 Registrert arbeid og kapital	10
3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	11
3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	11
3.6 Gjeldsandeler	13
3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	13
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	14
4.1 Generelt	14
4.2 Arbeidsforbruk	16
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	16
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	17
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	18
5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE	19
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	19
5.2 Skift i volumutviklingen	20
5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	21
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	23
6.1 Korn	23
6.2 Poteter	23

6.3	Melkeprisen	23
6.4	Kjøtt	24
6.5	Ull	25
6.6	Annet	25
7	TILSKUDD	26
7.1	Pristilskudd	26
7.1.1	Grunntilskudd	26
7.1.2	Distriktstilskudd melk	26
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	27
7.1.4	Kvalitetstilskudd storfekjøtt	27
7.1.5	Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt	28
7.2	Driftstilskudd per foretak	28
7.3	Tilskudd til små og mellomstore melkebruk	29
7.4	Tilskudd til husdyr	29
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	31
7.6	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	31
7.7	Areal - og kulturlandskapstilskudd	32
7.8	Tilskudd til dyr på beite	34
7.9	Bunnfradrag	34
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	35
8.1	Oversikt	35
8.2	Årgangsindekser	38
8.3	Leid arbeid	38
8.4	Tilskudd	38
9	BEREGNINGSGRUNNLAG	39
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	39
9.2	Økologisk melkeproduksjon	54
9.3	Analyse av kombinerte produksjoner	56
9.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	58

1 INNLEDNING

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppkjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgsriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruks-beregningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgsriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere års beregninger. I 2011 ble også samdrifter i driftsgranskingsmaterialet tatt inn som et nytt referansebruk nr. 28 «Samdrift melkeproduksjon».

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I kapittel 9.3 ble det i 2014 tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I 2017 ble referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Årsaken var at det fra og med regnskapsåret 2015 (som var basisår i referansebruksberegningene i 2017) ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for

dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. Foretak organisert som samdrift med melkeproduksjon og klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet, er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene. Disse melkesamdriftene gikk tidligere derfor ikke inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (referansebruksberegningene i 2017) inngår melkesamdriftene nå i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt fra og med beregningene i 2017 i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang sammenlignet med foregående år.

På grunn av den store usikkerheten omkring koronapandemien våren 2020, vedtok Budsjettnemnda i fjor å ikke legge fram referansebruksberegninger som en del av grunnlagsmaterialet til de forenklede jordbruksforhandlingene i 2020. Det ble derfor heller ikke utarbeidet noen Referansebruksberegninger 2020.

Budsjettnemnda har i noen år etterspurt muligheten for et referansebruk med grønnsaker. Dette har det tidligere ikke vært grunnlag for i driftsgranskingsmaterialet. Etter flere år med målrettet rekruttering, er det nå, i Driftsgranskningene for regnskapsåret 2019, tilstrekkelig grunnlagsmateriale til at Budsjettnemnda i år har tatt inn et referansebruk «Grønnsaker» som nytt nr. 10 med område «Landet».

I årets beregninger er dermed referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret fram til og med nr. 9 i forhold til beregningene i 2019. Årets nye referansebruk «Grønnsaker» er nytt nr. 10. De etterfølgende referansebrukene har beholdt samme rekkefølge, men med forskjøvet nummerering, sammenlignet med beregningene i 2019. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 2.

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2019. Dette året ble delvis preget av det foregående spesielle tørkeåret 2018. Referansebrukene regnes vanligvis fram volumfast til de to framregningsårene. Dette innebærer at eventuelle spesielle volumer i basisåret dras med uendret til framregningsårene. Videre vil eventuelle ekstraordinære volumendringer i framregningsårene heller ikke fanges opp. Budsjettnemnda har i år vurdert produksjonene kumelk og storfeslakt til å være så spesielt påvirket av begge disse effektene at referansebrukene med melk og storfeslakt i årets beregninger er behandlet forskjellig fra de øvrige referansebrukene. Basisåret (regnskapsåret) 2019 er beholdt uendret mens det er gjort justeringer i begge de to framregningsårene 2020 og 2021. Justeringene er omtalt i kapittel 5.2.

I årets beregninger har Budsjettnemnda lagt inn ekstra pandemikostnader for grøntsektoren i framregningsårene 2020 og 2021 på referansebrukene nr. 9 «Frukt og bær» og nr. 10 «Grønnsaker». Tilleggene er beregnet med utgangspunkt i de tilsvarende ekstrakostnadene som er regnet inn i årets totalalkyleberegninger. Budsjettnemnda har også justert opp arbeidsforbruket 10 prosent i framregningsårene på disse referansebrukene. Disse brukene er vesentlig mindre i størrelse enn de som leier inn mye utenlandsk sesongarbeidskraft, og familiens arbeidskraft utfører en stor andel av arbeidet. Disse referansebrukene er dermed i mindre grad berørt av begrensninger i tilgang på utenlandsk sesongarbeidskraft enn store produsenter med arbeidsintensive produksjoner.

1.2 Hovedresultater

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 1. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Årsverk ¹	2019	2020	2021
1 Melk og storfeslakt. 30 årskyr, landet	2,034	323 000	345 500	402 600
2 Korn. 396 dekar korn, landet	0,386	236 900	294 000	260 000
3 Sau. 156 vinterföra sauer, landet	1,197	194 600	230 800	228 200
4 Melkeproduksjon geit. 144 årsgreiter, landet	1,630	436 400	446 700	470 200
5 Svin/korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn, landet	1,562	377 500	531 300	607 200
6 Egg/planteprod. 6758 høner + 343 dekar korn, landet	1,557	462 300	510 800	526 100
7 Potet/korn. 121 dekar poteter + 313 daa korn, landet	1,360	433 900	462 800	482 700
8 Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr, landet	1,234	180 800	251 900	258 800
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,902	387 900	392 600	383 300
10 Grønnsaker. 82 daa grønnsaker + 286 daa korn, landet	2,288	357 400	350 800	353 700
11 Fjærfekjøtt/planteprodukter. 123 241 fjærfeslakt, landet	1,067	576 300	748 000	711 800

1) Antall årsverk er justert opp 10 prosent i 2020 og 2021 på referansebruk nr. 9 (justert til 2,092 årsverk) og referansebruk nr. 10 (justert til 2,517 årsverk)

Tabell 2. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Årsverk	2019	2020	2021
12 Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr, landet	2,020	295 700	318 600	372 400
13 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr, landet	1,756	312 400	330 900	361 400
14 Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr, landet	2,418	318 900	344 200	425 000
15 Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr, landet	2,807	340 400	369 200	463 000
16 Melk og storfeslakt. 36 årskyr, Østlandets flatbygder	1,991	284 500	332 200	396 400
17 Melk og storfeslakt. 29 årskyr, Østl. andre bygder	1,945	391 200	418 100	477 300
18 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,840	253 600	279 500	355 300
19 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,916	270 700	311 600	363 400
20 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	2,099	314 400	335 800	387 900
21 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Trøndelag	2,093	339 200	338 100	404 300
22 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Nord-Norge	2,082	333 800	343 100	395 800
23 Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn), Østlandet	0,293	143 700	197 000	167 000
24 Korn (de 20 største brukene). 865 daa korn, Østlandet	0,730	443 000	514 600	491 100
25 Korn/svin. 346 dekar korn + 27 avlssvin, Trøndelag	0,798	381 300	526 900	589 100
26 Sau. 142 vinterföra sauer, Vestlandet	1,311	168 000	192 800	191 500
27 Sau. 183 vinterföra sauer, Nord-Norge	1,349	265 200	303 200	298 900
28 Sau (de 25 største brukene). 292 vinterföra sauer, landet	1,662	269 600	302 200	301 300

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 28 referansebruk presentert i de to tabellene 3 og 4 nedenfor.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vedtok da å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgskriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». I 2017 ble referansebruk 28 tatt ut igjen. Årsaken var at det fra og med regnskapsåret 2015 (som var basisår i referansebruksberegningene i 2017) ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. Fra og med regnskapsåret 2015 (referansebruksberegningene i 2017) inngår melkesamdriftene nå i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12-14. Referansebruk nr. 12 og nr. 13 består nå henholdsvis av de 1/3 minste og de 1/3 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk nr. 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har i år tatt inn et nytt referansebruk «Grønnsaker» som nr. 10 med område «Landet».

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 3) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskningene (tabell 4).

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret fram til og med nr. 9 i forhold til beregningene i 2019. Årets nye referansebruk «Grønnsaker» er nytt nr. 10. De etterfølgende referansebrukene har beholdt samme rekkefølge, men med forskjøvet nummerering, sammenlignet med beregningene i 2019.

Tabell 3. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2019
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	309
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	104
3	Sau. 156 vinterfôra sauer	Landet	125
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgaier	Landet	20
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	30
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	15
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	16
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	63
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	25
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	13
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjørfe-slakt	Landet	19

Tabell 4. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2019
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	19
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	103
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	Landet	103
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	Landet	25
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Østlandets flatbygder	21
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Østlandets andre bygder	36
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	20
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	30
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	82
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Trøndelag	56
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Nord-Norge	64
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	52
24	Korn (de 20 største brukene). 865 daa korn	Østlandet	20
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin	Trøndelag	33
26	Sau. 142 vinterføra sauer	Vestlandet	29
27	Sau. 183 vinterføra sauer	Nord-Norge	20
28	Sau (de 25 største brukene). 292 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2019. Basisåret i beregningene er 2019, og disse tallene er som regel regnet fram til 2020 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2021 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 3). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 4).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen, jf. kapitlene 3.2 og 8.4. Tabellene under viser referansebrukenes soneplassering i årets beregninger.

Tabell 5. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone ¹	Kjøtt sone	Melk sone
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	5/5A	2	D
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	1		
3	Sau. 156 vinterføra sauer	Landet	5/5A	2	
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgeiter	Landet	6	4	G
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	1		
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	1		
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	1		
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	5/5A	2	
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	5/5B	2	
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	1	1	
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjørfeslakt	Landet	1		

2) AK-sone 5 ble delt i sone 5A og 5B f.o.m. 2019, jf. kapittel 7.7

Tabell 6. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone ¹	Kjøtt sone	Melk sone
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	5/5A	2	D
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	5/5A	2	D
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	Landet	5/5A	2	D
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	Landet	5/5A	2	D
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Østlandets flatbygder	1	1	B
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Østlandets andre bygder	5/5A	2	C
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	2	1	A
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agd. og Rog. andre bygd.	5/5B	2	B
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	5/5B	2	D
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Trøndelag	4	2	C
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Nord-Norge	6	4	G
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	3		
24	Korn (20 største brukene). 865 daa korn	Østlandet	1		
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin	Trøndelag	4		
26	Sau. 142 vinterføra sauer	Vestlandet	5/5B	2	
27	Sau. 183 vinterføra sauer	Nord-Norge	6	4	
28	Sau (25 største brukene). 292 v.f.sauer	Landet	5/5A	3	

1) AK-sone 5 ble delt i sone 5A og 5B f.o.m. 2019, jf. kapittel 7.7

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

<https://www.nibio.no/tema/landbruksokonomi/grunnlagsmateriale-til-jordbruksforhandlingene?locationfilter=true>

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gårdsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra drøyt 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

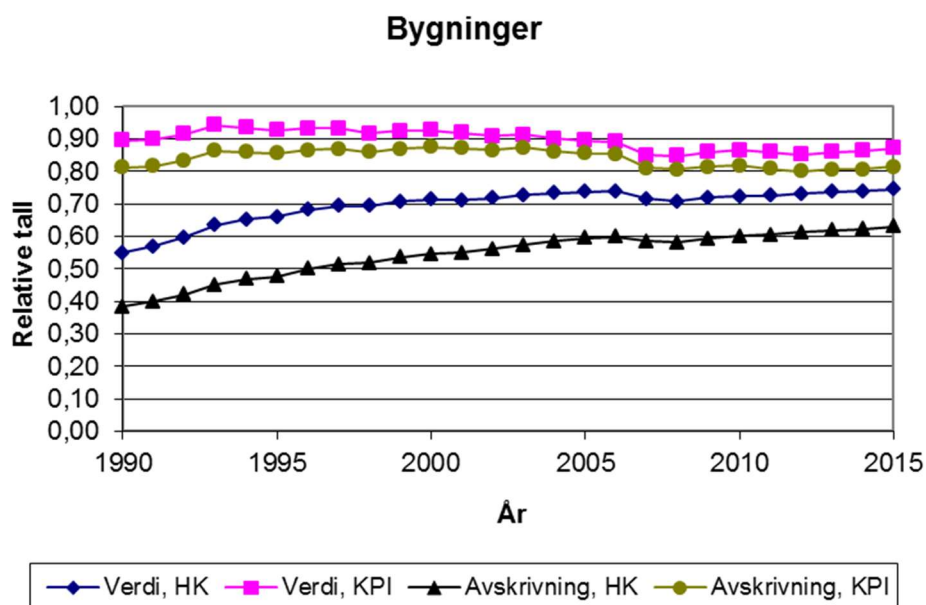
I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldo prinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I Totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60-75 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I Totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i Driftsgranskingene og Referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygde en driftsbygning med inventar til 5 mill. kroner i 2000. En annen bedrift bygde eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen økte byggekostnaden med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 var nesten 80.000 kroner høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det ble ført lineær avskrivning. Dersom avskrivningen ble gjort etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingsatts for bygning og inventar er 6 prosent, ble forskjellen om lag 145.000 kroner.

Tabell 7. Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis 2000 og 2010. Kroner per foretak

	Bygd i 2000	Bygd i 2010	Differanse
Lineær avskrivning i 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 13 med 15 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 15 med 66 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 8 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 8. Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2019

	Referansebruksnummer			
	13	1	14	15
Antall årskyr	15	30	49	66
Sum avskrivninger, kroner	126 556	302 216	527 488	719 995
Sum kostnader, kroner	1 003 480	2 005 619	3 229 476	4 525 811
Sum arbeidstimer	3240	3753	4462	5179
Avskrivninger, kroner per årsku	8 381	10 074	10 765	10 992
Sum kostnader, kroner per årsku	66 456	66 854	65 908	69 096
Kostnader inkl. familiens arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kroner per årsku	103 157	90 295	84 337	85 588
Sum arbeidstimer per årsku	215	125	91	79
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	488 077	596 702	710 310	894 531
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	277 933	293 343	293 707	318 673

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per båsplass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 8 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familens arbeid til 197 kroner per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 15 årskyr har da en total kostnad per årsku som er om lag 21 prosent høyere enn referansebruket med 66 årskyr.

3.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

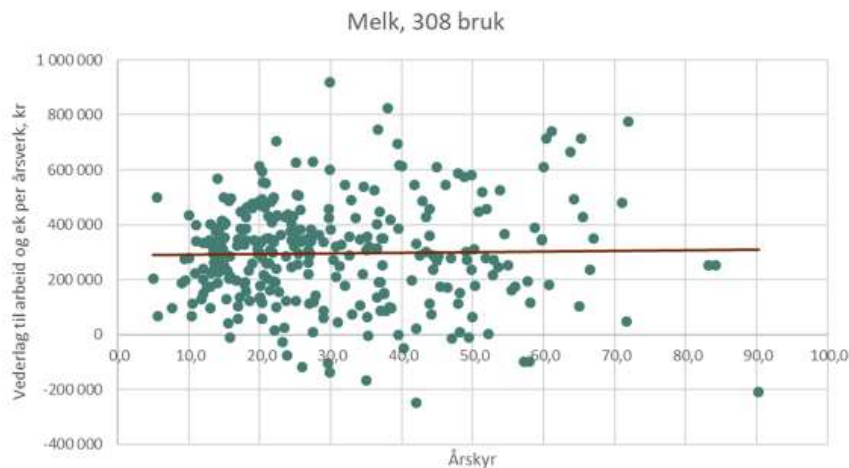
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Dette innebærer at det vil være variasjoner i oppnådd resultatmål innenfor de enkelte referansebrukene. Figurene nedenfor illustrerer denne variasjonen for de tre produksjonene melk m/storfeslakt, korn og sau i driftsgranskningene for regnskapsåret 2019, som er det regnskapsmaterialet årets referansebruksberegninger er basert på. Figurene illustrerer dermed variasjonen i oppnådd resultatmål for driftsgranskingsbrukene som i årets beregninger utgjør henholdsvis referansebruk nr. 1, nr. 2 og nr. 3.

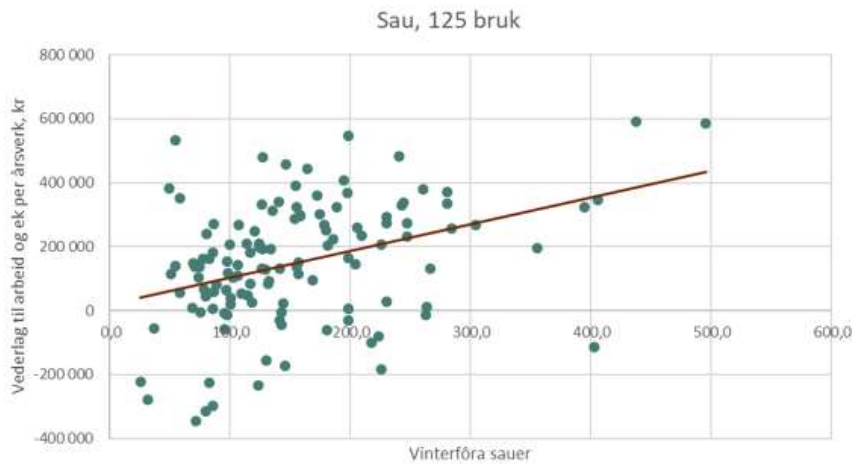
Figurene nedenfor er utarbeidet av NIBIO til presentasjoner av «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2019», publisert av NIBIO i 2021.

Variasjon, vederlag til arbeid og ek per årsverk, melk, 2019

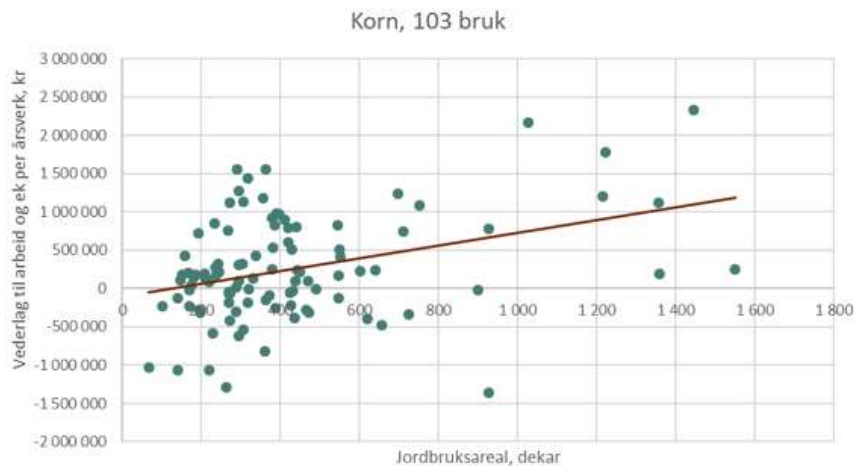
Figur 2 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall årskyr for 308 driftsgranskingsbruk med driftsformen «produksjon av kumelk og storfeslakt» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2019», NIBIO 2021

Variasjon, vederlag til arbeid og ek per årsverk, sau, 2019

Figur 3 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall vinterfôra sauer for 125 driftsgranskingsbruk med driftsformen «sauhold» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2019», NIBIO 2021

Variasjon, vederlag til arbeid og ek per årsverk, korn, 2019

Figur 4 Vederlag til arbeid og egenkapital og antall dekar jordbruksareal for 103 driftsgranskingsbruk med driftsformen «korndyrking» i «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk - Rekneskapsresultat 2019», NIBIO 2021

Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskingerne, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskingene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Potetavlingen på det nye referansebruk 11 «Grønnsaker» er i år normalisert med forholdstallet beregnet for referansebruk 7 «Poteter og korn», fordi det nye referansebruket ikke har mange nok år med egen registrert potetavling.

Tabell 9. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebrukene 6, 7 og 10 i 2019. Kg/daa

Referansebruk	Område	2019
6	Landet	1 769
7	Landet	2 461
10	Landet	2 115 ¹

1) Beregnet med forholdstallet fra referansebruk nr. 7, på grunn av for få år med egne registrerte potetavlinger

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2019 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2009-2017 og 2019, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 12 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på det nye referansebruk 11 «Grønnsaker» er i år normalisert med forholdstallene beregnet for referansebruk 2 «Korn», fordi det nye referansebruket ikke har mange nok år med egne registrerte kornavlinger.

Tabell 10. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2019 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2019	2019	2019
1	335		
2	417	431	472
5	386	424	474
6	394	414	437
7	487	429	501
8	405		
10	452 ¹	405 ¹	428 ¹
11	471	388	416
14	323		
15	460		
16	344	347	347
17			331
21	389		
23	416	426	445
24	454	447	490
25	387	320	

1) Beregnet med forholdstallet fra referansebruk nr. 2, på grunn av for få år med egne registrerte kornavlinger

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 «Frukt og bær», der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Fruktavlingene var jevnt over gode i 2019. Etter et godt fruktår i 2018 var det forventet mindre frukt i 2019, men avlingsnivået ble høyere enn i 2018 for epler og plommer. For pærer og moreller ble avlingsnivået lavere. Plommer hadde rekordavlinger i 2019, og det ble problemer med å få omsatt de sene sortene. Mye plommer ble derfor kastet eller ikke høstet i 2019. Epleavlingene var gode og de lå 33 prosent over middelet for de ti siste årene. Interessen for å dyrke pærer er økende, men fortsatt er arealet relativt lite sammenlignet med de andre fruktartene. Avlingsnivået på pærer var lavt i 2019 etter et svært godt avlingsår i 2018. Pæreavlingene var 33 prosent lavere enn gjennomsnittet for de siste ti årene og var bare ¼ av avlingsnivået i 2018. Arealet av plommer har vært økende siste tiåret selv om det ikke har økt

noe særlig siden 2014. Plommeavlingene lå 60 prosent over gjennomsnittet for siste tiåret. Avlingene av moreller var mer moderate og lå 13 prosent under middelet for siste tiåret. Epleavlingene i 2019 lå på 1 510 kg per dekar i snitt. Pæreavlingene lå på 580 kg per dekar, plommer på 632 kg per dekar og moreller på 353 kg per dekar.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Resultater for referansebrukene er oppgitt for siste regnskapsår i Driftsgranskingene og to framregningsår. Nesten alle resultater er basert på regnskap fra 2019 med prisjusteringer for 2020 og 2021. Bruk i driftsgranskingene har imidlertid også volumutvikling, og for dette er det gjort separate beregninger som tidligere. Mens øvrige resultater er gitt med fast volum og endring i priser, har volumutviklingen faste priser fra 2019 og endring i volum. Siste regnskapsår er sentralt i beregningene, og det kalles her for «basisår».

I 2017 ble det gjort en gjennomgang av metoden for volumframregning. Prinsippene for beregningen av prisfast volumutvikling er likevel uendret. Endringene gjelder i første rekke inflatering til basisår av verdier regnet i løpende priser hentet fra Driftsgranskingene.

For verdier regnet til markedspriser er det benyttet 25 ulike prisindekser for denne inflateringen, og fra alle regnskaper er det plukket ut 25 beløp som inflateres med hver sin indeks. Denne inflateringen kan dermed gjennomføres uavhengig av driftsform. Tidligere ble det benyttet konstruerte indekser med faste vekter som varierte mellom driftsformer. Når det gjelder inntekter fra kornproduksjon forutsettes det som tidligere, at avlingene per dekar vokser i takt med NIBIOs beregninger for normalårsavlinger.

Når det gjelder tilskudd forutsettes det at «faste priser» gjelder tilskuddssatser for basisåret. For pristilskudd forutsettes at relativ volumendring fra regnskapsår til basisår er den samme som for markedsinntektene. Dette gjør det mulig å inflatere pristilskudd ut fra summer av tilskudd og summer av markedsinntekter uten å kjenne satsene.

For direkte tilskudd er heller ikke satsene kjent, men tilskuddssummen er kjent og antall enheter som kvalifiserer for tilskudd er tilnærmet kjent (aktivitetsnivå). Med dette grunnlaget estimeres en modell hvor tilskuddssummene i basisåret forklares av antall enheter og et konstantledd som varierer mellom soner og regioner. Denne modellen gir tilnærmede satser per enhet i basisåret. I sin tur er det da mulig å regne ut tilskudd for regnskapsår regnet i basisårets satser, i det minste på en tilnærmet måte. Det er tatt hensyn til at driftsgranskingene fører direkte tilskudd som inntekt i utbetalingsåret. Grunnlaget for utbetaling finnes derfor i data fra foregående år. Også tidligere ble det gjort beregninger over volumutvikling av direkte tilskudd, men vesentlig mer summarisk.

Det siste bidraget for å kunne finne volumutviklingen for vederlag til arbeid og egenkapital, kommer fra kapitalkostnader, det vil si avskrivninger og renter på lånt kapital. Disse postene ble før 2017 ikke tatt med i volumframregningen, men det er rimelig å vente at kapitalmengden vil kunne øke når brukene øker i størrelse uten tilsvarende økning av arbeidsforbruket. Avskrivningene er regnet fram til basisåret ved hjelp av prisindekser, og gjeldsrenter er regnet fram ved hjelp av nominelle rentesatser. Med denne enkle tilnærmede beregningen kan en i det minste finne konsekvenser av økt mengde realkapital og gjeld.

Beregningene av alle delposter av vederlaget til arbeid og egenkapital regnet i basisårets priser, gir i sin tur grunnlag for å beregne volumutviklingen. Dette er gjort for de driftsformer der en har tilstrekkelig mange observasjoner til å gi pålitelige tall, og også for alle andre driftsformer sett under ett. Bare bruk som har vært med i Driftsgranskingene i åtte sammenhengende år, 2012-2019, er med i beregningene. En kunne tenke seg at en ville få mer stabile resultater ved å ta med flere bruk, men det har vist seg å ikke være tilfelle.

I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de seks driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 11. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2012–2019
Melk og storfeslakt	1	195
Korn	2	52
Sau	3	56
Korn/gris	5	24
Ammeku	8	35
Øvrige produksjoner/kombinasjoner	4, 6, 7, 9, 10, 11	136

Volumframregningene fra regnskapsåret 2019 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau), 5 (korn/gris), 8 (ammeku) og øvrige produksjoner og kombinasjoner. Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 12–22 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 23 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 26–28 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebruk 25 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2012–2019 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2019–2021, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

I årets beregninger er trendframregning av 2019 en spesiell utfordring i melkeproduksjonen. Forholdstallet i kvoteordningen var 0,98 i 2019, det ble endret flere ganger i 2020, men endte på 1,05. Forholdstallet er 1,07 i 2021. Det betyr at produsentene har anledning til å produsere omtrent 9 prosent mer melk i 2021 enn i basisåret 2019. Basisåret var også noe preget av tørken året før. For mange startet 2019 med for lite grovfôr på lager. Det førte til at kostnadsposten «Annet innkjøpt fôr» (med bl.a. innkjøp av grovfôr) i gjennomsnitt (for referansebruk 1, «Landet») er 28 prosent høyere i basisåret 2019 enn «normalt», her definert som gjennomsnittet av årene 2015-2017. Tilsvarende er innkjøp av kraftfôr 8 prosent høyere enn «normalt». Også posten salg av «Grovfôr» er høyere enn «normalt», beregnet 87 prosent for referansebruk 1 i basisåret 2019. De tilhørende justeringsfaktorene (for å komme ned på «normalt» nivå i framregningsårene) blir henholdsvis 0,78, 0,93 og 0,54 for de tre verdipostene.

På bakgrunn av trendbruddet en ser for melk, har en valgt å regne volumtrenden i melkeproduksjonen til null og ikke legge til grunn det negative resultatet en finner i første linje i tabell 12.

I tillegg er inntekstposten salg av «Grovfôr» og de to kostnadspostene «Annet innkjøpt fôr» og «Kraftfôr», justert i de to framregningsårene 2020 og 2021 med utgangspunkt i normalnivåer som beskrevet i andre avsnitt. I beregningen av justeringsfaktorene er verdipostene regnet i 2019-priser og volumkorrigert for endringene i antall årskyr fra 2015-2017 til 2019. Justeringene er gjort likt som for referansebruk 1 på referansebrukene 12, 13, 14 og 15, som alle representerer område «Landet». For de øvrige melkebrukene 16-22 er det beregnet egne justeringsfaktorer for hvert av referansebrukene (regionene).

Det er gjort en tilsvarende justering av de tre verdipostene (med egne justeringsfaktorer) i framregningsårene 2020 og 2021 på referansebruk 8 med ammekyr og storfeslakt.

5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabellen nedenfor er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3, 5, 8 og samlet for øvrige (4, 6, 7, 9, 10 og 11) vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 12. Volumendringer, i 2019-priser og 1845 timer per årsverk

	Trend (årlig endring, 2019-priser)								Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Avskriv- ninger	Gjelds- renter	Arbeids- forbruk timer/bruk	Inntekter minus kostnader kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbr uk	
Melk og storfeslakt	1	1 100	35 400	12 400	39 000	12 300	4 900	-0	-7 400	-3 700
Korn	2	8 000	0	2 500	5 800	1 600	700	3	2 500	5 700
Sau	3	100	-3 300	6 400	3 600	3 200	-300	-44	-3 300	-100
Korn/svin	5	9 700	61 800	6 200	39 900	2 500	-900	-17	36 200	24 300
Ammeku	8	2 400	7 500	7 200	15 400	7 200	1 500	-4	-7 400	-5 200
Øvrige		-200	44 600	10 000	40 000	12 000	4 000	-21	-1 600	3 300

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2020-priser og 2021-priser.

Tabell 13. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2019 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2020	2021	
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	0	0
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	6 500	13 400
3	Sau. 156 vinterfôra sauer	Landet	800	-2 000
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgreiter	Landet	600	1 000
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	28 000	56 600
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	2 700	3 000
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	2 300	2 500
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	-4 900	-10 100
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	2 000	2 000
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	1 200	1 500
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjørfeslakt	Landet	6 400	6 700

Tabell 14. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2019 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2020	2021
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr Landet	0	0
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr Landet	0	0
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr Landet	0	0
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr Landet	0	0
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr Østlandets flatbygder	0	0
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr Østlandets andre bygder	0	0
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr Agder og Rogaland, Jæren	0	0
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr Agder og Rog. andre bygder	0	0
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr Vestlandet	0	0
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr Trøndelag	0	0
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr Nord-Norge	0	0
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn) Østlandet	3 000	6 100
24	Korn (20 største brukene). 865 daa korn Østlandet	14 800	30 600
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin Trøndelag	27 100	54 700
26	Sau. 142 vinterfôra sauer Vestlandet	700	-1 700
27	Sau. 183 vinterfôra sauer Nord-Norge	1 200	-2 800
28	Sau (25 største brukene). 292 v.f.sauer Landet	1 200	-2 900

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 23 og 24. Årsaken til sterkere volumframregning per årsverk for referansebruk 24 sammenlignet med 23 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 401 100 kroner per årsverk og 80 400 kroner per årsverk.

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2019 er lik den beregnede budsjettprisen for 2020 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2019/2020. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2020 lik budsjettprisen for 2021 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2021 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2020.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2019 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut.

Framregningen fra 2019 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalkalkylens melkepris. I totalkalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2020, i totalkalkylen er ført som etterbetaling i 2019 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2015-2021.

Tabell 15. Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kroner per liter

	2015	2016	2017	2018 ¹	2019	2020	2021
Melkepris i totalkalkylen	5,55	5,65	5,59	5,71	5,45	5,69	5,73
Herav etterbetaling	0,59	0,66	0,57	0,57	0,43	0,76	0,60
Melkepris referansebruk 1	5,33	5,51	5,64	5,65 ¹	5,53	5,30	5,83
Herav etterbetaling	0,43	0,59	0,66	0,57	0,57	0,43	0,76

1) Det ble ikke gjort ordinære referansebruksberegninger i 2020 med 2018 som basisår. Melkeprisen her i tabellen er derfor oppnådd gjennomsnittspris for alle melkebrukene i driftsgranskingene for regnskapsåret 2018. Denne vil normalt være lik melkeprisen på referansebruk nr. 1 med tilsvarende basisår.

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk nr. 1 i årets beregninger.

Tabell 16. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2019 og 2020. Kroner per liter

	2019	Utvikling fra 2019 til 2020	2020
Melkepris referansebruk 1	5,53		
+ endring melkepris, totalkalkylen		+ 0,24	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		+ 0,33	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		– 0,14	
= korrigert utvikling fra 2019 til 2020		= – 0,23	
Melkepris referansebruk 1			5,30

Tabell 17. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2020 og 2021. Kroner per liter

	2020	Utvikling fra 2020 til 2021	2021
Melkepris referansebruk 1	5,30		
+ endring melkepris, totalkalkylen		+ 0,04	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		– 0,16	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		+ 0,33	
= korrigert utvikling fra 2020 til 2021		= + 0,53	
Melkepris referansebruk 1			5,83

Pristillegget til produsent for økologisk produsert melk har vært uendret på 75 øre per liter i hele 2019 og 2020. Dette pristillegget skal økes fra 75 øre til 85 øre per liter fra 1 juli 2021.

Prisutviklingen for geitmelk avviker noe fra kumelk i årets framregning, jf. tabell 33 i kapittel 8.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

På samme måte som i totalkalkylen, er det i framregningen brukt KPI fra SSB på 1,3 prosent fra 2019 til 2020 og et anslag for KPI fra SSB på 2,7 prosent fra 2020 til 2021. I relative tall blir dette:

2019 = 100,0 2020 = 101,3 2021 = 104,0

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 18. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2019	2020	2021
Geitemelk	336,00	336,00	336,00
Saueskjøtt	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 19. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2019	2020	2021
A ¹	0	0	0
B	12	12	12
C	37	37	37
D	53	57	57
E	60	64	64
F	69	73	73
G	97	101	101
H	118	122	122
I	176	180	180
J	185	189	189

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 20. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2019	2020	2021
1	0	0	0
2	525	525	525
3	805	805	805
4	1 180	1 180	1 180
5	1 240	1 240	1 240

Tabell 21. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2019	2020	2021
1	0	0	0
2	525	525	525
3	805	805	805
4	1 390	1 390	1 390
5	1 440	1 440	1 440

Tabell 22. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2019	2020	2021
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	510	510	510
5	540	540	540
Vestlandet og Agder-fylkene ^{1,2}	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder i 2019

2) Agder, Vestland og Møre og Romsdal i 2020 og 2021

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppkjøret i 2015 ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret på henholdsvis 45 øre og 120 øre per kg mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avviklet. Ved jordbruksoppkjøret i 2016 ble satsen for Vestlandet redusert med 20 øre til 25 øre per kg og satsen for Nord-Norge redusert med 45 øre til 75 øre per kg. Ved jordbruksoppkjørene i 2017-2020 er begge satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppkjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til

produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 1,0 kr per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 3,0 kr per kg. Ved jordbruksoppjøret i 2017 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 50 øre per kg og satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 50 øre per kg. Samtidig ble det, i tillegg til gjeldende krav om kvalitetsklasse for kjøttfylde, innført et kvalitetskrav om fettklasse 4- eller lavere for slakt levert fra og med 1. januar 2018. Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble tilskuddssatsene beholdt uendret samtidig som slaktekategorien «Okse» ble fjernet fra tilskuddsgrunnlaget av hensyn til WTO-forpliktelsene for utforming av blå støtte.

Tabell 23. Sats for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kroner per kg

	2019	2020	2021
Storfeslakt ¹ , kvalitet O+ og bedre og fettgruppe 4- eller lavere	7,50	7,50	7,50
Storfeslakt ¹ , kvalitet O og fettgruppe 4- eller lavere	2,50	2,50	2,50

1) Med unntak av slaktekategoriene «Okse» og «Ku» utenom «Ung ku»

7.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt

Tilskudd for lammeslakt ble etablert for slakt av kvalitet O eller bedre. Tilskuddet ble tidligere utbetalt som et produksjonstilskudd etter søknad, med grunnlag i antall dyr solgt til slakteri foregående år. Ved jordbruksoppjøret i 2015 ble tilskudd til lammeslakt endret fra å være et produksjonstilskudd til å bli utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. I omleggingsåret 2016 ble lammeslaktstilskuddet utbetalt med halv sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i antall lam levert til slakt i kalenderåret 2015, og halv sats via slakteri til produsent for lam levert til slakt i kalenderåret 2016. I 2017 ble hele tilskuddssatsen utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. Omleggingen av tilskuddsforvaltningen omfattet også tilskuddet til kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt. Ved jordbruksoppjøret i 2017 ble kravet om kvalitetsklasse for kjøttfylde hevet til O+ for lammeslakt levert fra og med 1. juli 2017. Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble tilskuddssatsen for lammeslakt redusert med 50 kr per slakt.

Tabell 24. Sats, tilskudd for lammeslakt og kjeslakt. Kroner per slakt

	2019	2020	2021
Lammeslakt, kvalitet O+ og bedre	450	450	450
Tillegg økologisk lammeslakt, kvalitet O+ og bedre	40	40	40
Kjeslakt med slaktevekt over 3,5 kg	300	300	300

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 25. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2019	2020	2021
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere, kroner per foretak</i>			
AK-sone 2	135 050	149 550	154 550
AK-sone 1, 3 og 4	144 050	153 550	158 550
AK-sone 5	161 050	175 550	181 300
AK-sone 6 og 7	169 050	183 550	189 550
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere, kroner per foretak</i>	179 050	183 350	189 310
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr, kroner per melkeku</i>			
AK-sone 2	27 010	29 910	30 910
AK-sone 1, 3 og 4	28 810	30 710	31 710
AK-sone 5	32 210	35 110	36 260
AK-sone 6 og 7	33 810	36 710	37 910
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	6 631	6 791	7 011
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>			
40 ammekyr eller flere, kr per foretak, AK-sone 1-4	131 280	132 280	136 560
40 ammekyr eller flere, kr per foretak, AK-sone 5-7	161 280	173 920	179 520
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ¹ , AK-sone 1-4	3 282	3 307	3 414
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ¹ , AK-sone 5-7	4 032	4 348	4 488

1) Regnet fra første ammeku

7.3 Tilskudd til små og mellomstore melkebruk

Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble det innført et eget husdyrtilskudd for små og mellomstore melkebruk. Foretaket må ha seks melkekyr for å være tilskuddsberettiget. Fra og med seks melkekyr ble det i 2019 gitt et tilskudd på 1 400 kroner per melkeku (regnet fra første melkeku) opp til og med 23 melkekyr. Maksimalt tilskudd i 2019 ble da 32 200 kroner per foretak. Deretter (for melkebruk med flere enn 23 melkekyr) ble beregnet tilskudd i 2019 redusert med 1 150 kroner per melkeku slik at tilskuddet ble null for foretak med 51 eller flere melkekyr. Tabellen nedenfor viser de tilsvarende satsene for 2020 og 2021.

Tabell 26. Tilskudd til foretak med 6 – 50 melkekyr. Kroner per ku per år

Antall melkekyr	2019	2020	2021
1 – 23	1 400	1 650	1 650
24 – 50	– 1 150	– 1 355	– 1 355

7.4 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr blir avgrenset til et maksimalt beløp per foretak. For husdyrtilskudd, inklusive tilskudd til små og mellomstore melkebruk, var maksimalbeløpet 560 000 kroner per foretak for utbetalingen i 2019 og 530 000 kroner per foretak for utbetalingene i 2020 og 2021. Fra og med 2014 ble tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen

produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr ble til og med i 2017 utbetalt to ganger i året etter søknad 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kom utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2016/2017 ble derfor først utbetalt i 2017 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2016, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.2016 ble tatt med i tilskuddet for andre halvår 2017.

Fra mai 2017 trådte et nytt produksjonstilskuddssystem i kraft. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det to søknadsfrister og to telledatoer per år. Søknadsfristene er 15. mars (med telledato 1. mars) og 15. oktober (med telledato 1. oktober), med unntak av i overgangsåret 2017. I overgangsåret 2017 var første søknadsfrist 15. mai, med telledato 1. mai, og andre søknadsfrist 29. oktober, med telledato 1. oktober. I det nye produksjonstilskuddssystemet vil det bare være én utbetaling i året, i februar året etter de to søknadsomgangene. Første utbetaling etter det nye produksjonstilskuddssystemet var i februar 2018.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for årene 2019-2021.

Tabell 27. Tilskudd til husdyr 2019, 2020 og 2021

Dyreslag	Intervall	Sats, kroner per dyr per år		
		2019	2020	2021
Melkeku	1 – 14	4 168	4 608	4 888
	15 – 30	2 562	3 002	3 282
	31 – 50	1 100	1 540	1 820
	>50	770	770	1 050
Storfe	Alle dyr	770	770	770
Melkegeit	1 – 125	1 462	1 652	1 652
	>125	538	638	638
Ammeku	1 – 50	3 880	4 180	4 180
	>50	770	770	770
Sau ¹ og ammegeit, født året før eller tidligere	1 – 126	868		
	>126	194		
Sau ¹ og ammegeit, født året før eller tidligere	1 – 150		883	883
	>150		194	194
Avlsgris Sør-Norge ²	1 – 35	498	498	498
Avlsgris Jæren	1 – 35	350	350	350
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	776	776	776
Slaktegris ²	1 – 1400 ³	14	14	14
Slaktegris Jæren	1 – 1400 ³	10	10	10
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	10	10	11
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	24	24	25
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	10	10	11

1) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utgangersau)

2) Unntatt Jæren

3) Dyretallet overstiger begrensninger i WTO-avtalen (blå boks). Tilskuddsberettiget dyretall utgjør 94,86 prosent i intervallet i 2019 og 94,66 prosent i intervallet i 2020

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 27 over.

Tabell 28. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2017, 2018 og 2019. Kroner per dyr per år

	2019	2020	2021
Dyreslag			
Melkeku	3 200	3 400	3 500
Ammeku	2 200	2 300	2 400
Andre storfe	700	700	730
Sau og melkesau	397	447	462
Melkegeit	250	300	315
Ammegeit	250	250	265
Avlsgris	502	502	517
Slaktegris	300	300	315

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996.

Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble det maksimale utbetalingsbeløpet hevet til 73 500 kroner per foretak og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved oppjøret i 2014 ble dessuten utegangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble maksimalbeløpet hevet til 78 700 kroner per foretak, ved jordbruksoppjøret i 2019 til 83 400 kroner og ved jordbruksoppjøret i 2020 til 85 800 kroner per foretak.

7.6 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppjøret i 2018 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 555 til 1 670 kroner. Ved jordbruksoppjørene i 2019 og 2020 ble det maksimale tilskuddet per dag per foretak på 1 670 kroner videreført uendret.

7.7 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2019, 2020 og 2021 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 29. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2019. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A ¹	5B ²	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	162							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ³	0	85	105	268	303	303	349	
Korn	Alt areal	198	258	293	247				
Potet	Alt areal	178					930		
Grønnsaker	Alt areal	750					1 750		
Frukt	Alt areal	1 200			1 950				
Bær	Alt areal	1 300			1 750				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	375							
Poteter	Alt areal	700							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 600							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25							

- 1) Sone 5A: Omfatter tidligere sone 5 for arealtilskudd, unntatt områdene som inngår i sone 5B
- 2) Sone 5B Vestlandet: Omfatter Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og arealene som tidligere var sone 5 i Rogaland
- 3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 30. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2020. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	166							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ¹	0	85	105	273	318	318	364	
Korn	Alt areal	208	273	313	267				
Potet	Alt areal	178				930			
Grønnsaker	Alt areal	750				1 750			
Frukt	Alt areal	1 200			1 950				
Bær	Alt areal	1 300			1 750				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	375							
Poteter	Alt areal	800							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 650							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ¹	25							

1) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Tabell 31. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2021. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5A	5B	6	7
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	162							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal ¹	0	85	105	273	318	318	364	
Korn	Alt areal	217	282	322	276				
Potet	Alt areal	363				1 115			
Grønnsaker	Alt areal	750				1 750			
Frukt	Alt areal	1 200			1 950				
Bær	Alt areal	1 300			1 750				
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	382							
Poteter	Alt areal	800							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 650							
Grønngjødsling	Alt areal	500							
Annet økologisk areal	Alt areal ¹	25							

1) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

7.8 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 32. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2019, 2020 og 2021. Kroner per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2019	2020	2021
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	5	678	792	817
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	195	205	230
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	370	420	420
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	370	420	420
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	40	50	50
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	40	50	50

7.9 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Dette generelle bunnfradraget er 6 000 kroner per foretak per år i alle de tre beregningsårene 2019, 2020 og 2021.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i total kalkylen. Det er noen få unntak. Korn og poteter regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i total kalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2019 til 2020 og fra 2020 til 2021. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 8.2–8.4.

Tabell 33. Framregningssatser fra 2019 til 2020 og fra 2020 til 2021

	Endring i total kalkylen fra 2019 – 2020 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i total kalkylen fra 2020 – 2021 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 9 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Havre	+ 14 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Hvete	+ 14 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Annet korn	102,9 % *	100,6 % *
Erter	104,4 %	99,7 %
Oljefrø	100,1 % *	100,0 % *
Poteter	+ 14 øre/kg *	+ 10 øre/kg *
Grovfôr	100,0 %	101,1 %
Grasfrø	96,1 %	108,8 %
Frukt og bær	106,5 % *	98,6 % *
Grønnsaker	105,7 %	104,2 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	- 23 øre/liter	+ 53 øre/liter
Storfe, økologisk melk	- 23 øre/liter	+ 58 øre/liter
Storfe, livdyr	103,4 %	105,2 %
Kuslakt	+ 171 øre/kg	+ 270 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 171 øre/kg	+ 270 øre/kg
Økologisk storfeslakt	+ 171 øre/kg	+ 270 øre/kg
Geit, melk	- 36 øre/liter	+ 42 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	104,7 %	104,8 %
Slaktegris	+ 198 øre/kg	+ 131 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	107,9 %	104,8 %
Smågris	107,9 %	104,8 %
Sau, livdyr og slakt	101,4 %	102,2 %
Sau, ull	+ 86 øre/kg	- 38 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 62 øre/kg	+ 44 øre/kg
Fjørfekjøtt	106,0 %	101,2 %
Andre inntekter husdyrhold	104,7 %	104,8 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	101,3 %	102,7 %
Andre inntekter	101,3 %	102,7 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	99,7 %	101,2 %
Settepoteter	111,9 %	99,2 %
Såvarer og planter	104,3 %	99,1 %
Handelsgjødsel	99,9 %	100,9 %
Kalk	106,1 %	98,5 %
Plantevernmidler	135,1 %	101,7 %
Konserveringsmidler	109,6 %	104,3 %
Kraftfôr	102,8 %	101,3 %
Annet innkjøpt fôr	102,8 %	101,3 %
Diverse til husdyrholdet	101,3 %	102,7 %
Innkjøp av dyr	104,7 %	104,8 %
Andre forbruksartikler	101,3 %	102,7 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	103,1 S	102,6 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	110,7 %	102,4 %
Traktorer, vedlikehold	110,7 %	102,4 %
Skurtresker, vedlikehold	110,7 %	102,4 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,2 %	102,7 %
Driftsbygninger, vedlikehold	102,4 %	102,7 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	102,7 S	102,4 S
Drivstoff	93,8 %	107,9 %
Leie av dyr	101,3 %	102,7 %
Leie av kvote	101,3 %	102,7 %
Leie av maskiner	101,3 %	102,7 %
Leie av bygninger	101,3 %	102,7 %
Jordleie	101,3 %	102,7 %
Forsikring	101,3 %	102,6 %
Elektrisk kraft	69,2 %	127,5 %
Adm. og andre faste kostnader	101,3 %	102,7 %
Sum faste kostnader		
Avskrivninger, mask. og redsk.	103,5 S	103,8 S
Avskrivninger, traktorer	103,8 S	104,1 S
Avskrivninger, skurtresker	104,2 S	104,5 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,4 S	101,5 S
Avskrivninger, driftsbygninger	104,2 S	104,1 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	103,4 S	103,3 S
Avskrivninger, kontormaskiner	102,4 S	102,2 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	103,1 S	102,6 S
-Jordbrukets rentekostnader	86,3 %	80,7 %
-Jordbrukets andel av kår	101,3 %	102,7 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, eksklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 34. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Indeks	378,0	386,1	400,0	407,3	418,5	427,8	433,2	444,9
Årgangsindeks						402,96	412,65	421,85
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,024	1,047

Årgangsindeksen for 2019 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2015-2018 pluss halvparten av indeksen for det første året (2014) og halvparten av indeksen for det siste året (2019) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2020 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2015-2020 og for år 2021 på grunnlag av årene 2016-2021.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en normalt utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. I år er det brukt lønnsutviklingen fra SSB for 2020 på 3,1 prosent. Dette gir følgende utvikling:

$$2019 = 100,0 \quad 2020 = 103,1 \quad 2021 = 105,8$$

For 2021 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 2,6 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2019-2021 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 42-45 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 46-49.

I 2019 er det generelle fradraget 63 500 kroner og maksimalt fradrag 166 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kroner. I 2020 og 2021 er det generelle fradraget 90 000 kroner og maksimalt fradrag 190 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 354 200 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 61 000 kroner forutsatt 40,0 prosent marginalsatt i 2019. I 2020 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag 69 800 kroner forutsatt 40,0 prosent marginalsatt. I 2021 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 69 600 kroner forutsatt 39,8 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebrukene.

Tabell 35. Vederlag til arbeid og egenkapital eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

			2019	2020	2021
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	293 300	312 000	368 400
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	175 900	224 100	202 200
3	Sau. 156 vinterfôra sauer	Landet	164 200	192 200	190 200
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgeiter	Landet	399 700	406 400	428 900
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	342 900	486 600	562 700
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	428 300	471 300	486 700
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	399 300	422 800	442 100
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	150 100	208 800	215 800
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	362 700	364 800	356 500
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	334 800	326 900	330 100
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjørfeslakt	Landet	528 400	685 900	653 200

Tabell 36. Vederlag til arbeid og egenkapital eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

			2019	2020	2021
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	270 000	288 900	338 700
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	277 900	291 800	321 800
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	Landet	293 700	315 300	396 200
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	Landet	318 700	344 300	438 200
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Østlandets flatbygder	256 000	297 300	361 400
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Østlandets a. bygder	361 900	384 700	441 500
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	225 600	247 100	317 600
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	240 800	275 800	327 100
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	285 300	302 600	354 700
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Trøndelag	310 100	306 600	371 000
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Nord-Norge	305 300	312 000	362 400
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	80 400	122 500	106 100
24	Korn (20 største brukene). 865 daa korn	Østlandet	401 100	462 300	441 900
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin	Trøndelag	331 900	461 400	521 900
26	Sau. 142 vinterfôra sauer	Vestlandet	138 700	156 800	156 100
27	Sau. 183 vinterfôra sauer	Nord-Norge	231 400	261 700	258 200
28	Sau (25 største brukene). 292 v.f.sauer	Landet	239 600	266 400	265 900

Tabell 37. Resultatregning. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk eksklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget

01 Melk og storfeslakt, 30 årskyr.		Landet 309 bruk		
	2019	2020	2021	
Inntekter i alt	2524803	2528726	2685939	
- Kostnader i alt	2005619	1989357	2051321	
= Driftsoverskudd	519184	539369	634618	
+ Leid arbeid	173148	178516	183191	
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	90280	77893	62886	
- Jordbr. andel av kår	5350	5418	5564	
= Vederl. arb. og egenkap.	596702	634574	749359	
/ Antall årsverk	2,034	2,034	2,034	
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	293343	311961	368390	
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0	
= Vederl. inkl. volumframregninger	293343	311961	368390	
02 Korn, 396 dekar korn.		Landet 104 bruk		
	2019	2020	2021	
Inntekter i alt	767596	796898	802586	
- Kostnader i alt	680249	698392	720914	
= Driftsoverskudd	87347	98506	81672	
+ Leid arbeid	16124	16624	17059	
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	32493	28035	22634	
- Jordbr. andel av kår	3101	3140	3225	
= Vederl. arb. og egenkap.	67877	83955	72872	
/ Antall årsverk	0,386	0,386	0,386	
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	175889	217552	188833	
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	6500	13400	
= Vederl. inkl. volumframregninger	175889	224052	202233	
03 Sau, 156 vinterfôra sauer.		Landet 125 bruk		
	2019	2020	2021	
Inntekter i alt	821245	860105	877309	
- Kostnader i alt	666481	678225	700246	
= Driftsoverskudd	154764	181880	177063	
+ Leid arbeid	69311	71460	73331	
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24248	20921	16890	
- Jordbr. andel av kår	3301	3343	3433	
= Vederl. arb. og egenkap.	196526	229076	230071	
/ Antall årsverk	1,197	1,197	1,197	
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	164217	191415	192247	
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	800	-2000	
= Vederl. inkl. volumframregninger	164217	192215	190247	
04 Melkeproduksjon geit, 144 årsgeiter.		Landet 20 bruk		
	2019	2020	2021	
Inntekter i alt	1694393	1713418	1772304	
- Kostnader i alt	1167171	1189124	1225727	
= Driftsoverskudd	527222	524294	546577	
+ Leid arbeid	179886	185462	190319	
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	53374	46051	37179	
- Jordbr. andel av kår	2010	2035	2090	
= Vederl. arb. og egenkap.	651724	661670	697627	
/ Antall årsverk	1,630	1,630	1,630	
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	399744	405845	427900	
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	600	1000	
= Vederl. inkl. volumframregninger	399744	406445	428900	

05 Svin og korn, 52 avlssvin + 373 dekar korn.	Landet	30 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	3591099	3830583	3979146
- Kostnader i alt	3107293	3182724	3275695
= Driftsoverskudd	483806	647859	703451
+ Leid arbeid	145617	150131	154063
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	88878	76684	61910
- Jordbr. andel av kår	4913	4975	5109
= Vederl. arb. og egenkap.	535632	716331	790495
/ Antall årsverk	1,562	1,562	1,562
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	342901	458581	506059
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	28000	56600
= Vederl. inkl. volumframregninger	342901	486581	562659

06 Egg og planteprod., 6758 høner + 343 daa korn.	Landet	15 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	3623196	3746723	3835245
- Kostnader i alt	2999877	3081253	3169492
= Driftsoverskudd	623319	665470	665753
+ Leid arbeid	161295	166295	170650
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	113907	98279	79344
- Jordbr. andel av kår	3942	3992	4100
= Vederl. arb. og egenkap.	666765	729494	752959
/ Antall årsverk	1,557	1,557	1,557
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	428336	468634	483708
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2700	3000
= Vederl. inkl. volumframregninger	428336	471334	486708

07 Poteter og korn, 121 daa poteter+313 daa korn.	Landet	16 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2004114	2082370	2144584
- Kostnader i alt	1541467	1600685	1647582
= Driftsoverskudd	462647	481685	497002
+ Leid arbeid	127656	131613	135060
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	43314	37371	30171
- Jordbr. andel av kår	3757	3804	3907
= Vederl. arb. og egenkap.	543232	572123	597984
/ Antall årsverk	1,360	1,360	1,360
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	399308	420545	439554
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2300	2500
= Vederl. inkl. volumframregninger	399308	422845	442054

08 Storfeslakt/ammeku, 31 ammekyr.	Landet	63 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1545421	1591009	1636327
- Kostnader i alt	1379751	1359688	1404321
= Driftsoverskudd	165670	231321	232006
+ Leid arbeid	95649	98614	101197
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	71699	61862	49943
- Jordbr. andel av kår	4340	4395	4514
= Vederl. arb. og egenkap.	185280	263678	278746
/ Antall årsverk	1,234	1,234	1,234
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	150128	213652	225861
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-4900	-10100
= Vederl. inkl. volumframregninger	150128	208752	215761

09 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær.	Landet	25 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1132864	1219854	1233586
- Kostnader i alt	682184	710687	751889
= Driftsoverskudd	450680	509167	481697
+ Leid arbeid	260024	268085	275105
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	19338	16685	13470
- Jordbr. andel av kår	1543	1562	1605
= Vederl. arb. og egenkap.	689823	759005	741727
/ Antall årsverk	1,902	2,092	2,092
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	362703	362789	354530
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2000	2000
= Vederl. inkl. volumframregninger	362703	364789	356530

10 Grønnsaker, 82 daa grønnsaker + 286 daa korn.	Landet	13 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2733351	2844679	2927319
- Kostnader i alt	2250357	2328001	2423288
= Driftsoverskudd	482994	516678	504031
+ Leid arbeid	354544	365535	375108
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	64920	56013	45221
- Jordbr. andel av kår	6607	6690	6871
= Vederl. arb. og egenkap.	766011	819510	827047
/ Antall årsverk	2,288	2,517	2,517
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	334824	325651	328646
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	1200	1500
= Vederl. inkl. volumframregninger	334824	326851	330146

11 Fjørfekjøtt og planteprod., 123241 fjørfe-slakt.	Landet	19 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	4469285	4716573	4776136
- Kostnader i alt	3895425	3999057	4114015
= Driftsoverskudd	573860	717516	662121
+ Leid arbeid	99574	102661	105349
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	105816	91298	73708
- Jordbr. andel av kår	4022	4073	4183
= Vederl. arb. og egenkap.	563596	724806	689579
/ Antall årsverk	1,067	1,067	1,067
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	528371	679506	646480
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	6400	6700
= Vederl. inkl. volumframregninger	528371	685906	653180

12 Økologisk melk og storfeslakt, 29 årskyr.	Landet	19 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2286675	2292911	2434961
- Kostnader i alt	1905359	1890709	1950357
= Driftsoverskudd	381316	402202	484604
+ Leid arbeid	238687	246086	252531
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	71867	62007	50060
- Jordbr. andel av kår	2874	2910	2989
= Vederl. arb. og egenkap.	545262	583371	684086
/ Antall årsverk	2,020	2,020	2,020
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	269997	288867	338738
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	269997	288867	338738

13 Melk, 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr.	Landet 103 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1401516	1413817	1491501
- Kostnader i alt	1003480	997870	1029272
= Driftsoverskudd	398036	415947	462229
+ Leid arbeid	113748	117274	120345
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21060	18171	14670
- Jordbr. andel av kår	2647	2680	2753
= Vederl. arb. og egenkap.	488077	512370	565151
/ Antall årsverk	1,756	1,756	1,756
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	277933	291766	321822
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	277933	291766	321822

14 Melk, 1/3 største melkebrukene, 49 årskyr.	Landet 103 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	3896204	3883462	4140742
- Kostnader i alt	3229476	3197164	3295990
= Driftsoverskudd	666728	686298	844752
+ Leid arbeid	236740	244079	250471
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	185914	160406	129502
- Jordbr. andel av kår	7244	7336	7534
= Vederl. arb. og egenkap.	710310	762635	958187
/ Antall årsverk	2,418	2,418	2,418
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	293707	315343	396202
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	293707	315343	396202

15 Melk, 25 største melkebrukene, 66 årskyr.	Landet 25 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	5326344	5308729	5663647
- Kostnader i alt	4525811	4477249	4614830
= Driftsoverskudd	800533	831480	1048817
+ Leid arbeid	328806	338999	347877
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	226039	195026	157452
- Jordbr. andel av kår	8769	8880	9120
= Vederl. arb. og egenkap.	894531	966573	1230122
/ Antall årsverk	2,807	2,807	2,807
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	318673	344338	438227
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	318673	344338	438227

16 Melk og storfeslakt, 36 årskyr.	Østl. flatbygder 21 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2914102	2900570	3082675
- Kostnader i alt	2533213	2458106	2535161
= Driftsoverskudd	380889	442464	547514
+ Leid arbeid	231370	238542	244789
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	98696	85155	68749
- Jordbr. andel av kår	3710	3757	3858
= Vederl. arb. og egenkap.	509853	592094	719696
/ Antall årsverk	1,991	1,991	1,991
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	256037	297336	361415
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	256037	297336	361415

17 Melk og storfeslakt, 29 årskyr.	Østl. andre bygder	36 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2598228	2594732	2749960
- Kostnader i alt	1982003	1950724	2013328
= Driftsoverskudd	616225	644008	736632
+ Leid arbeid	180429	186022	190894
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	80913	69811	56362
- Jordbr. andel av kår	11996	12148	12476
= Vederl. arb. og egenkap.	703745	748071	858688
/ Antall årsverk	1,945	1,945	1,945
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	361876	384669	441549
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	361876	384669	441549

18 Melk og storfeslakt, 34 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren	20 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2380874	2371216	2539954
- Kostnader i alt	1979160	1948930	2009696
= Driftsoverskudd	401714	422286	530258
+ Leid arbeid	128051	132021	135478
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	110464	95308	76946
- Jordbr. andel av kår	4302	4356	4474
= Vederl. arb. og egenkap.	414999	454643	584316
/ Antall årsverk	1,840	1,840	1,840
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	225596	247147	317638
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	225596	247147	317638

19 Melk og storfesl., 26 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder	30 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2223879	2214009	2346546
- Kostnader i alt	1826359	1767880	1822700
= Driftsoverskudd	397520	446129	523846
+ Leid arbeid	162666	167709	172101
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	97789	84372	68117
- Jordbr. andel av kår	1096	1110	1140
= Vederl. arb. og egenkap.	461301	528356	626690
/ Antall årsverk	1,916	1,916	1,916
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	240764	275761	327084
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	240764	275761	327084

20 Melk og storfeslakt, 28 årskyr.	Vestlandet	82 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2447776	2454953	2608249
- Kostnader i alt	1937580	1923086	1982790
= Driftsoverskudd	510196	531867	625459
+ Leid arbeid	162496	167533	171921
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	69606	60056	48485
- Jordbr. andel av kår	4307	4361	4479
= Vederl. arb. og egenkap.	598779	634983	744416
/ Antall årsverk	2,099	2,099	2,099
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	285317	302568	354713
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	285317	302568	354713

21 Melk og storfeslakt, 34 årskyr.	Trøndelag 56 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2743825	2725107	2905768
- Kostnader i alt	2151047	2157732	2223822
= Driftsoverskudd	592778	567375	681946
+ Leid arbeid	162829	167877	172273
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	96880	83588	67484
- Jordbr. andel av kår	9849	9973	10243
= Vederl. arb. og egenkap.	648878	641691	776492
/ Antall årsverk	2,093	2,093	2,093
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	310070	306636	371051
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	310070	306636	371051

22 Melk og storfeslakt, 28 årskyr.	Nord-Norge 64 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	2451077	2465305	2607032
- Kostnader i alt	1898013	1919099	1978875
= Driftsoverskudd	553064	546206	628157
+ Leid arbeid	191632	197573	202747
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	107349	92620	74776
- Jordbr. andel av kår	1498	1517	1558
= Vederl. arb. og egenkap.	635849	649642	754570
/ Antall årsverk	2,082	2,082	2,082
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	305347	311970	362359
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	0	0
= Vederl. inkl. volumframregninger	305347	311970	362359

23 Korn, <400 dekar korn (234 dekar korn).	Østlandet 52 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	471554	491549	496380
- Kostnader i alt	425261	437157	451736
= Driftsoverskudd	46293	54392	44644
+ Leid arbeid	3494	3602	3697
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24056	20755	16757
- Jordbr. andel av kår	2166	2193	2253
= Vederl. arb. og egenkap.	23565	35046	29331
/ Antall årsverk	0,293	0,293	0,293
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	80365	119519	100029
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3000	6100
= Vederl. inkl. volumframregninger	80365	122519	106129

24 Korn, 20 største kornbrukene, 865 daa korn.Østlandet	20 bruk		
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1740181	1805812	1816546
- Kostnader i alt	1462893	1503203	1550106
= Driftsoverskudd	277288	302609	266440
+ Leid arbeid	66108	68157	69942
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	48081	41484	33492
- Jordbr. andel av kår	2504	2536	2604
= Vederl. arb. og egenkap.	292811	326746	300286
/ Antall årsverk	0,730	0,730	0,730
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	401066	447547	411305
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	14800	30600
= Vederl. inkl. volumframregninger	401066	462347	441905

25 Korn og korn/svin, 346 daa korn+27 avlssvin.	Tr.lag	33 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1774193	1883480	1945268
- Kostnader i alt	1510653	1547405	1593235
= Driftsoverskudd	263540	336075	352033
+ Leid arbeid	60048	61909	63531
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	53274	45965	37109
- Jordbr. andel av kår	5487	5556	5706
= Vederl. arb. og egenkap.	264827	346463	372749
/ Antall årsverk	0,798	0,798	0,798
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	331933	434256	467202
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	27100	54700
= Vederl. inkl. volumframregninger	331933	461356	521902

26 Sau, 142 vinterfôra sauer.	Vestlandet	29 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	756517	785916	802240
- Kostnader i alt	603015	615301	635731
= Driftsoverskudd	153502	170615	166509
+ Leid arbeid	60015	61875	63496
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	28721	24780	20006
- Jordbr. andel av kår	3035	3073	3156
= Vederl. arb. og egenkap.	181761	204637	206843
/ Antall årsverk	1,311	1,311	1,311
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	138689	156144	157827
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	700	-1700
= Vederl. inkl. volumframregninger	138689	156844	156127

27 Sau, 183 vinterfôra sauer.	Nord-Norge	20 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1030673	1076081	1096591
- Kostnader i alt	787948	800347	826947
= Driftsoverskudd	242725	275734	269644
+ Leid arbeid	94635	97569	100124
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24820	21415	17289
- Jordbr. andel av kår	535	542	556
= Vederl. arb. og egenkap.	312005	351346	351923
/ Antall årsverk	1,349	1,349	1,349
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	231370	260544	260972
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	1200	-2800
= Vederl. inkl. volumframregninger	231370	261744	258172

28 Sau, 25 største sauebrukene, 292 v.f.sauer.	Landet	25 bruk	
	2019	2020	2021
Inntekter i alt	1458101	1512141	1543412
- Kostnader i alt	1150273	1171843	1207727
= Driftsoverskudd	307828	340298	335685
+ Leid arbeid	137737	142007	145726
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42317	36511	29477
- Jordbr. andel av kår	4954	5017	5152
= Vederl. arb. og egenkap.	398294	440777	446782
/ Antall årsverk	1,662	1,662	1,662
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	239600	265156	268768
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	1200	-2900
= Vederl. inkl. volumframregninger	239600	266356	265868

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 38 og 39 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 40 og 41 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret (regnskapsåret). For de senere årene er endringene vist.

Tabell 38. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2019	Endring 2019-2020	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
1 Melk og storfeslakt. 30 årskyr, landet	798 978	58 574	76 110	17 536
2 Korn. 396 dekar korn, landet	205 755	8 017	11 755	3 738
3 Sau. 156 vinterfôra sauer, landet	521 486	34 445	45 560	11 116
4 Melkeproduksjon geit. 144 årsg., landet	1 000 537	50 391	67 332	16 940
5 Svin/korn. 52 avlssvin+373 daa korn, landet	306 687	11 825	18 479	6 653
6 Egg/pl.prod. 6758 høner+343 daa k., landet	408 321	14 991	32 587	17 595
7 Potet/korn. 121 daa pot.+ 313 daa k., landet	301 436	8 909	34 356	25 448
8 Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr, landet	677 681	38 248	45 428	7 180
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	429 508	42 299	64 527	22 228
10 Grønnsaker. 82 daa gr.s.+286 daa k., landet	530 082	13 844	30 529	16 685
11 Fjorfekjøtt/pl.prod. 123 241 fjorfesl., landet	191 856	9 627	13 972	4 344

Tabell 39. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2019	Endring 2019-2020	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
12 Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	796 177	62 992	84 761	21 770
13 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	583 169	41 143	54 095	12 952
14 Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	1 044 217	75 519	98 795	23 276
15 Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	1 300 837	88 793	117 321	28 528
16 Melk og storfeslakt. 36 årskyr, Østl. flatb.	775 490	50 735	72 505	21 770
17 Melk og storfeslakt. 29 årskyr, Østl. a.bygd.	868 473	52 437	71 154	18 716
18 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	483 594	48 827	66 776	17 949
19 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, A/R. a.bygd.	740 925	50 921	67 104	16 183
20 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	788 666	60 657	77 517	16 860
21 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Trøndelag	738 609	43 910	61 192	17 281
22 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Nord-Norge	959 397	60 292	76 458	16 166
23 Korn. <400 dekar korn (234), Østlandet	123 136	6 046	8 770	2 724
24 Korn (20 største brukene). 865 daa Østl.	445 843	17 838	25 578	7 740
25 Korn/svin. 346 daa k.+27 avlssv., Trøndel.	229 194	12 996	18 092	5 096
26 Sau. 142 vinterfôra sauer, Vestlandet	484 109	25 383	35 975	10 592
27 Sau. 183 vinterfôra sauer, Nord-Norge	662 034	40 074	52 724	12 650
28 Sau (25 største brukene). 292 vinterf. sauer	864 072	44 871	64 077	19 206

Tabell 40. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2019	Endring 2019-2020	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
1 Melk og storfeslakt. 30 årskyr, landet	392 783	28 795	37 416	8 621
2 Korn. 396 dekar korn, landet	533 171	20 775	30 462	9 686
3 Sau. 156 vinterføra sauer, landet	435 753	28 782	38 070	9 288
4 Melkeproduksjon geit. 144 årsg., landet	613 694	30 908	41 299	10 391
5 Svin/korn. 52 avlssvin+373 daa korn, landet	196 335	7 570	11 830	4 259
6 Egg/pl.prod. 6758 høner+343 daa k., landet	262 309	9 631	20 934	11 303
7 Potet/korn. 121 daa pot.+ 313 daa k., landet	221 573	6 548	25 254	18 705
8 Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr, landet	549 109	30 991	36 809	5 818
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	225 831	20 219	30 843	10 625
10 Grønnsaker. 82 daa gr.s.+286 daa k., landet	231 699	5 501	12 131	6 630
11 Fjorfekjøtt/pl.prod. 123 241 fjorfesl., landet	179 865	9 026	13 098	4 073

Tabell 41. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2019	Endring 2019-2020	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
12 Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	394 242	31 192	41 971	10 780
13 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	332 082	23 429	30 804	7 376
14 Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	431 775	31 226	40 851	9 624
15 Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	463 418	31 632	41 795	10 163
16 Melk og storfeslakt. 36 årskyr, Østl. flatb.	389 434	25 478	36 411	10 933
17 Melk og storfeslakt. 29 årskyr, Østl. a.bygd.	446 581	26 964	36 588	9 624
18 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	262 885	26 543	36 300	9 757
19 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, A/R. a.bygd.	386 706	26 577	35 023	8 447
20 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	375 798	28 903	36 937	8 034
21 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Trøndelag	352 948	20 983	29 241	8 258
22 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Nord-Norge	460 720	28 953	36 716	7 763
23 Korn. <400 dekar korn (234), Østlandet	419 937	20 618	29 908	9 291
24 Korn (20 største brukene). 865 daa Østl.	610 676	24 434	35 035	10 601
25 Korn/svin. 346 daa k.+27 avlssv., Trøndel.	287 271	16 289	22 676	6 388
26 Sau. 142 vinterføra sauer, Vestlandet	369 388	19 368	27 450	8 082
27 Sau. 183 vinterføra sauer, Nord-Norge	490 938	29 717	39 098	9 381
28 Sau (25 største brukene). 292 vinterf. sauer	519 796	26 993	38 546	11 554

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2019–2021.

Beregningen tar utgangspunkt i registrert jordbruksfradrag i 2019. Fradraget er regnet om til skattbar jordbruksinntekt i 2019. Skattbar jordbruksinntekt er justert til normalisert avlingsnivå i basisåret og så regnet fram forholdsvis etter endringene i driftsoverskuddet det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 40,0 på alle bruk i 2019, med skatteprosent 40,0 i 2020 og med skatteprosent 39,8 i 2021 (jf. utredning nr. 1/2021 kapittel 1.12).

Tabell 42. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2019	2020	2021
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	60 400	68 200	69 600
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	23 500	27 000	22 300
3	Sau. 156 vinterfôra sauer	Landet	36 300	46 200	45 400
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgeiter	Landet	59 800	65 600	67 300
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	54 000	69 800	69 600
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	52 800	61 400	61 300
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	47 000	54 400	55 300
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	37 900	53 200	53 200
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	47 900	58 300	56 000
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	51 700	60 300	59 200
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjørfe-slakt	Landet	51 100	66 300	62 500

Tabell 43. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2019	2020	2021
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	52 000	60 100	67 900
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	60 600	68 700	69 600
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	Landet	61 000	69 800	69 600
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	Landet	61 000	69 800	69 600
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Østlandets flatbygder	56 600	69 500	69 600
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Østlandets a. bygder	57 000	65 000	69 600
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	51 600	59 500	69 300
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	57 400	68 700	69 600
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	61 000	69 800	69 600
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Trøndelag	61 000	65 900	69 600
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Nord-Norge	59 300	64 800	69 600
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	18 600	21 800	17 900
24	Korn (20 største brukene). 865 daa korn	Østlandet	30 600	38 100	35 900
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin	Trøndelag	39 400	52 300	53 600
26	Sau. 142 vinterfôra sauer	Vestlandet	38 500	47 200	46 400
27	Sau. 183 vinterfôra sauer	Nord-Norge	45 600	55 900	54 900
28	Sau (25 største brukene). 292 v.f.sauer	Landet	49 800	59 600	58 800

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

**Tabell 44. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

		2019	2020	2021	
1	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Landet	29 700	33 500	34 200
2	Korn. 396 dekar korn	Landet	61 000	69 900	57 800
3	Sau. 156 vinterföra sauer	Landet	30 400	38 600	37 900
4	Melkeproduksjon geit. 144 årsgeiter	Landet	36 700	40 200	41 300
5	Svin og korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn	Landet	34 600	44 700	44 500
6	Egg og planteprodukter. 6758 høner + 343 dekar korn	Landet	33 900	39 500	39 400
7	Poteter og korn. 121 dekar poteter + 313 dekar korn	Landet	34 600	40 000	40 600
8	Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr	Landet	30 700	43 100	43 100
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	25 200	27 800	26 800
10	Grønnsaker. 82 dekar grønnsaker + 286 dekar korn	Landet	22 600	24 000	23 500
11	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 123 241 fjorfeslakt	Landet	47 900	62 100	58 600

**Tabell 45. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

		2019	2020	2021	
12	Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	Landet	25 700	29 700	33 600
13	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	34 500	39 100	39 600
14	Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	Landet	25 200	28 900	28 800
15	Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	Landet	21 700	24 900	24 800
16	Melk og storfeslakt. 36 årskyr	Østlandets flatbygder	28 400	34 900	34 900
17	Melk og storfeslakt. 29 årskyr	Østlandets a. bygder	29 300	33 400	35 800
18	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	28 100	32 400	37 700
19	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	30 000	35 800	36 300
20	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	29 100	33 300	33 200
21	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Trøndelag	29 200	31 500	33 200
22	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Nord-Norge	28 500	31 100	33 400
23	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	63 300	74 400	60 900
24	Korn (20 største brukene). 865 daa korn	Østlandet	42 000	52 200	49 200
25	Korn og korn/svin. 346 daa + 27 avlssvin	Trøndelag	49 400	65 500	67 200
26	Sau. 142 vinterföra sauer	Vestlandet	29 400	36 000	35 400
27	Sau. 183 vinterföra sauer	Nord-Norge	33 800	41 400	40 700
28	Sau (25 største brukene). 292 v.f.sauer	Landet	30 000	35 800	35 400

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 46. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Årsverk ¹	2019	2020	2021
1 Melk og storfeslakt. 30 årskyr, landet	2,034	323 000	345 500	402 600
2 Korn. 396 dekar korn, landet	0,386	236 900	294 000	260 000
3 Sau. 156 vinterføra sauer, landet	1,197	194 600	230 800	228 200
4 Melkeproduksjon geit. 144 årsgeiter, landet	1,630	436 400	446 700	470 200
5 Svin/korn. 52 avlssvin + 373 dekar korn, landet	1,562	377 500	531 300	607 200
6 Egg/planteprod. 6758 høner + 343 dekar korn, landet	1,557	462 300	510 800	526 100
7 Potet/korn. 121 dekar poteter + 313 daa korn, landet	1,360	433 900	462 800	482 700
8 Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr, landet	1,234	180 800	251 900	258 800
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,902	387 900	392 600	383 300
10 Grønnsaker. 82 daa grønnsaker + 286 daa korn, landet	2,288	357 400	350 800	353 700
11 Fjorfekjøtt/planteprodukter. 123 241 fjorfeslakt, landet	1,067	576 300	748 000	711 800

1) Antall årsverk er justert opp 10 prosent i 2020 og 2021 på referansebruk nr. 9 (justert til 2,092 årsverk) og referansebruk nr. 10 (justert til 2,517 årsverk)

Tabell 47. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Årsverk	2019	2020	2021
12 Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr, landet	2,020	295 700	318 600	372 400
13 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr, landet	1,756	312 400	330 900	361 400
14 Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr, landet	2,418	318 900	344 200	425 000
15 Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr, landet	2,807	340 400	369 200	463 000
16 Melk og storfeslakt. 36 årskyr, Østlandets flatbygder	1,991	284 500	332 200	396 400
17 Melk og storfeslakt. 29 årskyr, Østl. andre bygder	1,945	391 200	418 100	477 300
18 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,840	253 600	279 500	355 300
19 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,916	270 700	311 600	363 400
20 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	2,099	314 400	335 800	387 900
21 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Trøndelag	2,093	339 200	338 100	404 300
22 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Nord-Norge	2,082	333 800	343 100	395 800
23 Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn), Østlandet	0,293	143 700	197 000	167 000
24 Korn (de 20 største brukene). 865 daa korn, Østlandet	0,730	443 000	514 600	491 100
25 Korn/svin. 346 dekar korn + 27 avlssvin, Trøndelag	0,798	381 300	526 900	589 100
26 Sau. 142 vinterføra sauer, Vestlandet	1,311	168 000	192 800	191 500
27 Sau. 183 vinterføra sauer, Nord-Norge	1,349	265 200	303 200	298 900
28 Sau (de 25 største brukene). 292 vinterføra sauer, landet	1,662	269 600	302 200	301 300

Tabell 48. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Kroner pr årsverk 2019	Endring 2019- 2020	Endring 2020- 2021	Endring 2019- 2021
1 Melk og storfeslakt. 30 årskyr, landet	323 000	22 500	57 100	79 600
2 Korn. 396 dekar korn, landet	236 900	57 100	-34 000	23 100
3 Sau. 156 vinterföra sauer, landet	194 600	36 200	-2 600	33 600
4 Melkeproduksjon geit. 144 årsg., landet	436 400	10 300	23 500	33 800
5 Svin/korn. 52 avlssvin+373 daa korn, landet	377 500	153 800	75 900	229 700
6 Egg/pl.prod. 6758 høner+343 daa k., landet	462 300	48 500	15 300	63 800
7 Potet/korn. 121 daa pot.+ 313 daa k., landet	433 900	28 900	19 900	48 800
8 Storfeslakt/ammeku. 31 ammekyr, landet	180 800	71 100	6 900	78 000
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	387 900	4 700	-9 300	-4 600
10 Grønnsaker. 82 daa gr.s.+286 daa k., landet	357 400	-6 600	2 900	-3 700
11 Fjorfekjøtt/pl.prod. 123 241 fjorfesl., landet	576 300	171 700	-36 200	135 500

Tabell 49. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019

	Kroner pr årsverk 2019	Endring 2019- 2020	Endring 2020- 2021	Endring 2019- 2021
12 Økologisk melk og storfeslakt. 29 årskyr	295 700	22 900	53 800	76 700
13 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	312 400	18 500	30 500	49 000
14 Melk (de 1/3 største brukene). 49 årskyr	318 900	25 300	80 800	106 100
15 Melk (de 25 største brukene). 66 årskyr	340 400	28 800	93 800	122 600
16 Melk og storfeslakt. 36 årskyr, Østl. flatb.	284 500	47 700	64 200	111 900
17 Melk og storfeslakt. 29 årskyr, Østl. a.bygd.	391 200	26 900	59 200	86 100
18 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	253 600	25 900	75 800	101 700
19 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, A/R. a.bygd.	270 700	40 900	51 800	92 700
20 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	314 400	21 400	52 100	73 500
21 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Trøndelag	339 200	-1 100	66 200	65 100
22 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Nord-Norge	333 800	9 300	52 700	62 000
23 Korn. <400 dekar korn (234), Østlandet	143 700	53 300	-30 000	23 300
24 Korn (20 største brukene). 865 daa Østl.	443 000	71 600	-23 500	48 100
25 Korn/svin. 346 daa k.+27 avlssv., Trøndel.	381 300	145 600	62 200	207 800
26 Sau. 142 vinterföra sauer, Vestlandet	168 000	24 800	-1 300	23 500
27 Sau. 183 vinterföra sauer, Nord-Norge	265 200	38 000	-4 300	33 700
28 Sau (25 største brukene). 292 vinterf. sauer	269 600	32 600	-900	31 700

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

Det er 19 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk nr. 12 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 50 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2019 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i de tidligere fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal og Nordland.

Referansebruk nr. 12 har 28,6 årskyr, 35,5 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 491 dekar, herav 443 dekar eng/beite og 31 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 177 400 liter melk og 4 070 kg storfekjøtt. Tilsvarende for referansebruk nr. 1 er ca. 215 700 liter melk og 7 570 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) på referansebruk nr. 12 er 6,14 kroner per liter, som er 61 øre høyere enn for eksempel på referansebruk nr. 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,91 kroner høyere og 2,56 kroner høyere per kg enn på referansebruk nr. 1.

I tabell 50 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk nr. 12, i regnskapsåret 2019 og de tilsvarende resultatene for referansebruk nr. 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Pristilskuddene utgjøres i hovedsak av distriktstilskudd melk, distriktstilskudd storfekjøtt og kvalitetstilskudd storfekjøtt. Den relativt store forskjellen mellom de to referansebrukene skyldes både levert mengde og geografisk plassering av enkeltbrukene som inngår. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3726 timer mens det er 3753 timer på referansebruk nr. 1 som i årets beregninger har 30,0 årskyr (og til sammenligning 3588 timer på referansebruk nr. 17 med 29,3 årskyr, 3535 timer på referansebruk nr. 19 med 25,7 årskyr og 3842 timer på referansebruk nr. 22 med 27,6 årskyr).

Tabell 50. Resultatregning for 19 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk nr. 1, regnskapsåret 2019. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk nr. 1
Antall årskyr	28,6	30,0
Omsatt melk, liter per årsku	6 204	7 192
Melkepris (uten tilskudd), kroner per liter	6,14	5,53
Jordbruksareal i alt, dekar	491	455
Sum inntekter før tilskudd	1 490 500	1 728 200
Pristilskudd	57 100	165 100
Produksjonsuavhengige tilskudd	739 100	633 900
+ Tilskudd i alt	796 200	799 000
= Inntekter i alt	2 286 700	2 527 200
Variable kostnader	711 100	877 300
Faste kostnader	893 900	826 100
Avskrivninger	300 400	302 200
- Kostnader i alt	1 905 400	2 005 600
= Driftsoverskudd	381 300	521 600
+ Leid arbeid	238 700	173 100
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	71 800	90 300
- Jordbrukets andel av kår	2 900	5 300
= Vederlag til arb. og egenkapital	545 300	599 100
/ Antall årsverk	2,020	2,034
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	270 000	294 500

9.3 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5-7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgreanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

BFJ har gjort en slags driftsgreanalyse for referansebrukene 5-7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgreinresultatene for regnskapsåret 2019 for referansebruk 5-7 er vist i tabellene 51 – 53. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke 1000 kroner) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgreinens vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 51. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 5 for regnskapsåret 2019. 1000 kroner og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	2 713	82	615	18
Tilskudd i alt	104	34	203	66
Inntekter i alt	2 817	77	818	23
Variable kostnader	1 785	92	160	8
Faste kostnader før avskrivninger	519	62	313	38
Kostnader i alt	2 490	80	617	20
Driftsoverskudd	327	62	201	38
Vederlag til arbeid og egenkapital	391	67	189	33
Arbeidsforbruk, årsverk	1,23	79	0,33	21
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	317	85	576	155

Tabell 52. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 6 for regnskapsåret 2019. 1000 kroner og prosent

	Egg (og husdyr)		Planteproduksjon	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	2 537	80	646	20
Tilskudd i alt	157	38	251	62
Inntekter i alt	2 694	75	897	25
Variable kostnader	1 602	89	193	11
Faste kostnader før avskrivninger	440	58	324	42
Kostnader i alt	2 235	74	765	26
Driftsoverskudd	460	78	132	22
Vederlag til arbeid og egenkapital	530	83	106	17
Arbeidsforbruk, årsverk	1,21	78	0,35	22
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	437	107	307	75

Referansebruket har litt sideproduksjoner. Det er 6 storfe som her er regnet sammen med eggproduksjon. I planteproduksjonen inngår 34 dekar poteter, 10 dekar grønnsaker og 38 dekar eng og beite.

Tabell 53. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 7 for regnskapsåret 2019. 1000 kroner og prosent

	Poteter og annet		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	1 198	70	520	30
Tilskudd i alt	153	51	148	49
Inntekter i alt	1 351	67	668	33
Variable kostnader	248	60	167	40
Faste kostnader før avskrivninger	533	67	262	33
Kostnader i alt	968	63	573	37
Driftsoverskudd	383	80	95	20
Vederlag til arbeid og egenkapital	467	84	91	16
Arbeidsforbruk, årsverk	1,08	80	0,28	20
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	430	105	331	81

Referansebruket har mindre enn 1 000 kroner i husdyrinntekter. Poteter utgjør 61 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 27 prosent. Grønnsaker utgjør sju prosent og frukt og bær tre prosent av planteproduksjonsinntektene mens grovfôrsalg og grasfrø til sammen utgjør to prosent. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 1,8 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 20 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket for de 179 dekarne til poteter og annet enn korn blir 11,1 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen. Tilskuddsfordelingen avviker fra inntektsfordelingen for 2019. Det skyldes avlingsskadeerstatningsutbetalinger året etter tørkeåret 2018. I resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut fra arbeidsinnsatsen og også her kommer hovedproduksjonen best ut.

9.4 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2019 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2019 til 2020 og fra 2020 til 2021 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2019. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 11 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 44 900 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I beregninger i 2019 var inntektsnivået i regnskapsåret 2017 ca. 12 700 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper.

For framregningsårene har en i tabellen vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2019 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 54. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk¹

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. volumframregninger	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2019	325 200		280 300	
2020	374 200	+ 49 000		fra minus 8 000 til pluss 157 500
2021	393 700	+ 19 500		fra minus 32 700 til pluss 93 900

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2019, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2019 til 2020 og det er også en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 18 400 kroner netto større økning i normaliserte regnskaper. Fra 2020 til 2021 er det en gjennomsnittlig inntektsøkning i referansebruksberegningene og det er en inntektsøkning i normaliserte regnskaper. Differansen i

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

inntektsutviklingen er omtrent 15 000 kroner netto mindre økning i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 44 900 kroner under normaliserte regnskaper i 2019 og om lag 48 300 kroner under normaliserte regnskaper i 2021.

En forskjell som kan bidra til å forklare litt nærmere det ulike nivået i 2019:

- Basisåret 2019 er for produksjonene kumelk og storfeslakt/ammeku preget av tørkeåret 2018 da grovfôravlingene for mange var lave og det året etter måtte kjøpes inn mye fôr første halvår 2019. Som forklart i underkapittel 5.2, er dette justert for i framregningsårene, men ikke i basisåret 2019.

Utviklingen fra 2019 til 2021 er totalt sett omtrent lik i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og nivå på delposter, er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 6.3. Forskjellen fra 2019 til 2020 er 47 øre per liter melk større prisøkning i totalalkylen som tilsvarer 16 400 kroner per årsverk. Forskjellen fra 2020 til 2021 er 49 øre per liter melk mindre prisøkning i totalalkylen som tilsvarer 17 700 kroner per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper. Det gir også forskjellig utvikling i beregnet kapitalslit, som må ses i sammenheng med utviklingen i rentekostnadene.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer rentekostnaden i normaliserte regnskaper slik at det blir realrente. I årets beregning gir dette fra 2019 til 2020 et negativt bidrag til utviklingen på 2 400 kroner per årsverk og et positivt bidrag på 100 kroner per årsverk til utviklingen fra 2020 til 2021 i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst og det regnes med nominelle renter.
- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr økningen i samlet antall årsverk fra 2019 til 2020 i jordbruket en nedgang i vederlaget på om lag 5 000 kroner per årsverk, mens nedgangen i antall årsverk fra 2020 til 2021 betyr en økning på om lag 3 000 kroner per årsverk. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 1 500 kroner fra 2019 til 2020 og en økning på om lag 800 kroner fra 2020 til 2021. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 5.) Totalalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene, gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet blomster.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren slik at kapital på bortleid jord er ført på jordbruket og gjeld og renter knyttet til bortleid jord er tillagt jordbruksgjelda.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 600 kroner per årsverk i 2019.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene for overførbare poster (direkte tilskudd) som regnes inn for budsjettåret 2021.